

Justyna Zaborowska

Sprawozdanie z V Transdyscyplinarnej Szkoły Letniej: "Być (z) sobą nie u siebie: migracyjna pamięć, wspólnota, tożsamość", Lubliniec, 6-10 lipca 2015 roku

Prace Literaturoznawcze 3, 406-409

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Niestety, wydarzenia z ostatnich lat, i to nie tylko zamachy z 11 września 2001 roku, sprzyjały rozprzestrzenianiu się tezy, że islam sprzyja przemocy. Jednak nie wszyscy internauci jednoznacznie negatywnie postrzegają tę religię. „Charlie Hebdo” swoją uwagę poświęcił także dr Paweł Letko i zaprezentował postawę Afryki wobec gazety, zadając pytanie: *Je suis Charlie?*⁸. Jako ostatni w tej sekcji wystąpił mgr Maciej Grabski z UWM w Olsztynie i wygłosił referat na temat drugiej wojny burskiej (1899–1902) i pierwszego kryzysu marokańskiego (1904–1905), po czym przedstawił obraz sporów militarnych na południu i północy Afryki w memuarystyce i prasie polskiej, redagowanej na terenie Rosji i Królestwa Polskiego. Do analizy wybrał dwie gazety konserwatywne: petersburski *Kraj* oraz warszawskie *Słowo*. Okazało się, że prasa polskojęzyczna nie stroniła od problematyki Afryki w tamtym czasie. Co więcej – w pamiętnikach Polaków, żołnierzy burskich, jak w przypadku Janka Żórawskiego, można odnaleźć także informacje na temat tej wojny.

Obrazy sekcji zakończyły się podziękowaniami dla organizatorów. Podczas przerwy kawowej członkowie Studenckiego Koła Afrykanistycznego i przedstawiciele Polskiego Towarzystwa Archeologii Zachodniej Afryki z Krakowa zawiązali nowe znajomości. Być może ich efektem będzie owocna współpraca już na przyszłorocznej konferencji w ramach Dni Afryki 2016.

Justyna Zaborowska

Sprawozdanie z V Transdyscyplinarnej Szkoły Letniej: *Być (z) sobą nie u siebie. Migracyjna pamięć, wspólnota, tożsamość*, Lubliniec, 6–10 lipca 2015 roku

W dniach od 6 do 10 lipca w Hotelu Zamkowym Lubliniec odbyło się już piąte z kolei transdyscyplinarne spotkanie naukowe skierowane do doktorantów kierunków humanistycznych. Inicjatorami tegorocznej Transdyscyplinarnej Szkoły Letniej byli: profesor Ryszard Nycz – przewodniczący Krajowej Konferencji Kierowników Filologicznych Studiów Doktoranckich oraz Wydział Humanistyczny Uniwersytetu Śląskiego. Hasło przewodnie brzmiało: *Być (z) sobą nie u siebie. Migracyjna pamięć, wspólnota, tożsamość*.

⁸ Tł. z j. francuskiego: *Jestem Charlie?* Po zamachu terrorystycznym na redakcję „Charlie Hebdo” ludzie solidaryzowali się z dziennikarzami tej gazety, publikując teksty, zdjęcia oraz wychodząc na ulice z transparentami z napisem *Je suis Charlie*. Jednak postawa ta była zupełnie inna w państwach afrykańskich, które zarówno nie pochwały zamachu, jak i dziennikarstwa uprawianego przez redakcję.

Organizatorzy w zaproszeniu wyraźnie podkreślili rangę tematu spotkania i uzasadnili wybór problematyki zaproponowanej młodym naukowcom: „Jak wiadomo, życie nie osadzone w udomowionej, ochronnej przestrzeni narusza tożsamość jednostek i wspólnot, ich wolę własnego, sprawczego działania. Tak rodzi się stan zawieszenia i zarazem zawisłości (ubezwłasnowolnienia, »zewnątrz-sterowności«) w wyniku przejmowania dyskursów (w sytuacji braku własnych). Gdy nie można znaleźć oparcia w sobie (własnym dziedzictwie, swoim środowisku), szuka się go we wspólnocie religijnej, narodowej czy ideologicznej. Polskie społeczeństwo to więc nie tylko takie, które »nie ma miejsca«, ale również takie, na które »nie ma miejsca«; wynaturzeniu uległo nie tylko topograficzne osadzenie, ale i źródłowa tożsamość”.

Do położonego na Śląsku Lublińca przyjechali początkujący adepci nauki z całej Polski (m.in. z Warszawy, Lublina, Krakowa, Poznania, Olsztyna). Szkoła Letnia zarówno przez dobór świetnych naukowców, jak i dzięki sprawnej organizacji okazała się przyjaznym spotkaniem, służącym nie tylko wymianie naukowych myśli i dyskusji, lecz także miłym wydarzeniem towarzyskim.

Zakwalifikowani uczestnicy V Transdyscyplinarnej Szkoły Letniej otrzymali wcześniej drogą mailową listę lektur i większość artykułów, które były punktem odniesienia podczas prowadzonych zajęć.

Pierwszego dnia, tj. 6 lipca, na Placu Sejmu Wielkiego w Katowicach odbyło się spotkanie części uczestników, którzy zostali przewiezieni autokarem pod Hotel Zamkowy w Lublińcu. Podczas uroczystej kolacji profesor Ryszard Nycz przywitał wszystkich przybyłych gości. Po kolacji zainteresowani mogli obejrzeć film *Tańczący jastrząb*, który podejmuje problem tożsamości bohatera związanego od pokoleń ze wsią.

Następny dzień rozpoczął się wykładem inauguracyjnym pt. *Cultural Prosthetics; Art and Design for the City of Strangers*, wygłoszonym przez naukowca i artystę w jednej osobie, Krzysztofa Wodiczkę, profesora Uniwersytetu w Harvardzie. W swoich pracach profesor wykorzystuje nowe media, by uwypuklić problem ludzi znajdujących się na marginesie społeczeństwa. Jego oryginalne dzieła pokazują również traumatyczne doświadczenia historyczne. Nowatorskie projekty artystyczne niejednokrotnie budziły kontrowersje i burzliwe dyskusje, gdyż trudno pozostać wobec nich obojętnym. Wykład przeprowadzony został w języku angielskim, zakończył się pytaniami do prelegenta i interesującą wymianą spostrzeżeń.

Następnie równolegle w trzech sekcjach rozpoczęły się zajęcia konwersatoryjne. Ćwiczenia w grupie A zostały przeprowadzone przez profesor Ewę Płonowską-Ziarek z Uniwersytetu Suny Buffalo i dotyczyły twórczości Hannah Arendt oraz jej reinterpretacji. W tym czasie grupa B pod przewodnictwem profesora Ryszarda Koziółka z Uniwersytetu Śląskiego zgłębiała zagadnienie autokreacji Polaków – *Polaków Portret Własny Revisited. Zajmowanie pozycji krytycznej*. Po przerwie obiadowej rozpoczął się dalszy cykl zajęć. W grupie A profesor Andrzej Leder z IFiS Polskiej Akademii Nauk wraz

z doktorantami zwrócił uwagę na zjawiska zwane Imaginarium, faktem historycznym i fantazmatem. Równolegle uczestnicy grupy B w konwersatorium przeprowadzonym przez profesor Inę Iwasiów z Uniwersytetu Szczecińskiego zajęli się problematyką płci. Profesor Grzegorz Niziołek z Uniwersytetu Jagiellońskiego omówił z kolei zagadnienie awansu społecznego na podstawie ekranizacji powieści Juliana Kawalca, dokonanej przez Grzegorza Królikiewicza, *Tańczący jastrzęb* oraz filmu Andrzeja Wajdy – *Człowiek z marmuru*.

Zajęcia profesorów: Ingi Iwasiów, Ewy Płonowskiej-Ziarek, Grzegorza Niziołka, Ryszarda Koziółka i Andrzeja Ledera zostały w sumie przeprowadzone trzykrotnie – w każdej z grup.

Po przerwie w roli prelegentów wystąpiła grupa doktorantów. Panel pierwszy został zatytułowany *Wspólnoty emocjonalne*. Na początku głos zabrała jedna z organizatorek TSL, Agnieszka Dauksza (UJ), z tematem *Wspólnoty afektywne i emocjonalne*. Do interesujących wystąpień należał referat Agnieszki Kozik (UW), która zajęła się problematyką pamięci związanej z wydarzeniami w Stoczni Gdańskiej. Tytuł wystąpienia brzmiał *Stocznia Gdańska po 89. Roku – pamięć stoczniowców, pamięć artystów, pamięć narodu*. Wart uwagi był także referat Wiktorii Koziół (UJ), zatytułowany *Nieudana próba naruszenia silnej tożsamości na przykładzie filmu „Oni” (2007) Artura Żmijewskiego. Praktyki przekształcania tożsamości w polskiej sztuce współczesnej*. Po referatach odbyła się dyskusja.

Wieczorem uczestnicy TSL mogli zobaczyć projekcję prac Krzysztofa Wodiczki i ponownie posłuchać artysty, który wyjaśniał, dlaczego do wyrażania problemów związanych z traumami wybrał tak kontrowersyjny sposób wizualizacji. Oryginalna wystawa stanowiła uzupełnienie porannego wykładu.

Trzeciego dnia doktoranci oraz wykładowcy mieli okazję wysłuchania interesującego wykładu profesor Joanny Tokarskiej-Bakir (Polska Akademia Nauk), zatytułowanego *Jeffrey Jerome Cohen: od olbrzymów – przez antropologię potworności – do postantropologii kamieni*. Tezy wygłoszone przez prowadzącą okazały się niezwykle interesujące, dotyczyły m.in. problemów ludzi, którzy w czasie II wojny światowej pomagali Żydom. Do dzisiaj odczuwają oni z tego powodu strach przed antysemitką nagonką. W tym samym czasie można było wysłuchać wystąpienia profesora Krzysztofa Ziarka (SUNY Buffalo), który w swym wykładzie *At Home Not At Home: Heideggerian Belongings* przybliżył zagadnienia z filozofii. Po dyskusji nastąpiły konwersatoria. Doktoranci przydzieleni do grupy B podczas zajęć z profesorem Przemysławem Czaplińskim zajmowali się *Dziennikiem pisanym później*.

Końcową, merytoryczną częścią trzeciego dnia spotkania był panel doktorancki, zatytułowany *Migrujące tożsamości*. Swoje referaty zaproponowali m.in. Kinga Siewior (UJ) – *Doświadczenie przesiedleń a pamięć wielokierunkowa („Nikt nie woła” Józefa Hena i Kazimierza Kutza)* oraz Kamila Gieba (UZ) – *Dyslokacja przestrzeni, dysfunkcja tożsamości. Elementy kontr-dys-*

kursu w polskiej literaturze migracyjnej (1945–1989). Szczególne zainteresowanie wzbudził referat Aleksandry Grzemskiej (USz), zatytułowany *Szcześcińskie autobiografie po(st)osiedleńcze po 1956 roku*. Prezentacje doktorantów zakończyły się dyskusją.

W ostatnim dniu intelektualnych obrad można było uczestniczyć w wykładach i konwersatoriach. Kwestie naukowe Transdyscyplinarnej Szkoły Letniej zostały zakończone kolejnym panelem z udziałem uczestników studiów doktoranckich. Został on zatytułowany *Palimpsesty pamięci jednostkowej i wspólnotowej*. Swoje wystąpienia zaprezentowało kilkoro doktorantów, m.in. Michał Koza (UJ) zajął się najnowszą powieścią Karpowicza w referacie *Historia jest zawsze przeciwko ludziom. „Sońka” Ignacego Karpowicza jako trudna ofensywa jednostkowego głosu*, a Iwona Boruszkowska (UJ) przedstawiła referat *Świadomy nomadyzm. Translokacje Sofii Jabłońskiej – opowieści (o) tożsamości w ruchu*. To właśnie wystąpienie Michała Kozy za sprawą przywołania kontrowersyjnej *Sońki* wzbudziło najwięcej emocji (głównie z powodu medialnych wypowiedzi autora powieści Ignacego Karpowicza i Kingi Dunin). Nie pozostawiono również bez polemiki kwestii związanej z niejednoznacznością określenia „nomada”, częstego nadużywania i zbyt szerokiego pojmowania określenia „nomadyzm”. Po długiej, burzliwej i ważnej dyskusji oficjalnie zakończyła się naukowa część TSL.

Podczas ostatniej kolacji w Hotelu Zamek młodym badaczom humanistyki zostały wręczone przez profesora Ryszarda Nycza certyfikaty uczestnictwa. Profesor podziękował wszystkim za przybycie oraz owocne obrady. Podkreślił, jak ważnym i inspirującym – również dla wykładowców – przedsięwzięciem jest Transdyscyplinarna Szkoła Letnia. Wyraził nadzieję na przyszłe edycje wydarzenia.

Udział w Transdyscyplinarnej Szkole Letniej jest z pewnością inspirującym, prowokującym do pytań, poszerzającym horyzonty doświadczeniem. Wynika to nie tylko z jej interdyscyplinarności, która jest jednym z głównych założeń szkoły, lecz także z powodu otwartości kadry profesorskiej na uwagi i spostrzeżenia młodych badaczy. Podczas tegorocznej edycji zostało poruszonych wiele ważnych zagadnień, związanych z tożsamością oraz pamięcią. Znalazło się miejsce zarówno na aktualną problematykę gender, jak i na kwestie związane z pochodzeniem. Nie uciekano od trudnych tematów, do których należał z pewnością wykład profesor Joanny Tokarskiej-Bakir, mówiącej o ciągle aktualnym w polskim społeczeństwie antysemityzmie. Teksty wygłoszone podczas TSL zostaną zamieszczone w książce.

Pozostaje mieć nadzieję, że tak istotne wydarzenie zachowa swój cykliczny charakter. Warto podkreślić, że organizatorzy zadbali nie tylko o wysoką rangę intelektualną przedsięwzięcia, lecz także o jego przyjemny wymiar rekreacyjno-kulturalny. O odbyło się ono bowiem w jednym z najpiękniejszych hoteli w naszym kraju, w urokliwej okolicy. Młodzi humaniści z całej Polski mieli okazję bliżej się poznać i podzielić swoimi zainteresowaniami (nie tylko naukowymi).